

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 23/2006 vp

Hallituksen esitys laeiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta sekä toimeentulotuesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta.

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 5 päivänä lokakuuta 2006 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta sekä toimeentulotuesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta (HE 165/2006 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Aune Turpeinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- tutkija Jouko Karjalainen, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes
- kehityspäällikkö Sirkka-Liisa Karhunen, Suomen Kuntaliitto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotuesta annettua lainsäädäntöä. Kokeilua, jonka tarkoituksena on ollut selvittää, mitä vaikutuksia toimeentulotukea saavien työllistymiseen ja tuen määrään on sillä, että osa tukea saavien ansiotuloista jätetään ottamatta huomioon tukea myönnettäessä, ehdotetaan jatkettavaksi vuoden 2008 loppuun saakka. Lisäksi muutok-

senhakua koskevaan pykälään esitetään tehtäväksi lakitekkinen korjaus.

Esitys liittyy valtion vuoden 2007 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan jälleen jatkettavaksi alunperin kolmivuotiseksi säädettyä kokeilua toimeentulotuen ja ansiotulojen yh-

teensovituksesta vuoden 2008 loppuun saakka. Kokeilulla halutaan selvittää, mitä vaikutuksia toimeentulotukea saavien tuen määrään ja työllistymiseen on sillä, että osa ansiotuloista jäte-

tään ottamatta huomioon tukea myönnettäessä. Kokeilun tarkoituksena on kannustaa työttömyysturvan piirissä olevia tai kokonaan tulottomia toimeentulotuen saajia hakeutumaan työelämään, vaikka ansiotulot jäisivät suhteellisen vaatimattomiksi esimerkiksi työn osa-aikaisuuden tai lyhyen keston johdosta.

Kokeilulain ensimmäisessä vaiheessa (vuosina 2002—2005) Stakesissa toteutettiin seuranta-tutkimus, jonka mukaan kokeilun tulokset ovat olleet vähäisiä. Toimeentulotuen saajien työtulot lisääntyivät jonkin verran, mutta selvästi vähemmän kuin kokeilua aloitettaessa oletettiin. Lisäksi osa toimeentulotuen saajista vähensi työntekoaan kokeilulaista huolimatta. Ansiotulojen lisäys ei kaiken kaikkiaan lisännyt toimeentulotuen saajien työhön hakeutumista. Tutkimustulos kyseenalaistaa sen, että pelkästään kannustimia muuttamalla voitaisiin oleellisesti lisätä toimeentulotukiasiakkaiden työssäkäyntiä. Kannustimia suurempana esteenä toimeentulotukiasiakkaiden työllistymiselle on sopivien työpaikkojen puute. Toimeentulotuen saajien heikot työmarkkinavalmiudet ovat usein lyhyenkin työllistymisen esteenä.

Jatkettaessa kokeilulakia sen toisessa vaiheessa vuonna 2005 etuoikeutetun tulon enimmäismäärää nostettiin 100 eurosta 150 euroon. Kokeilun jatkoaikana on näin voitu seurata, tuottaako suurempi suoja-osuus enemmän työllistymisvaikutuksia. Saadun arvioinnin mukaan kokonaisvaikutus on jäänyt edelleen varsin vaatimattomaksi. Lainmuutoksen myönteisiä vaikutuksia ovat olleet toimeentulotukiasiakkaiden aikaisempaa oikeudenmukaisempi kohtelu ja työssä käyvien asiakkaiden toimeentulotuen kohdullisempi taso.

Kokeilulain voimaantulo johti joissakin kunnissa aikaisempaa tiukempaan tuloharkintaan. Säännöstä on sovellettu kaavamaisesti eikä etuoikeutetun tulon myöntämisessä ole sovellettu mahdollisuutta jättää huomioon ottamatta enemmän kuin 20 prosenttia tuloista. Toimeentulotukiasiakkaiden tilanne huononi näin niissä kunnissa, joissa työtuloihin aikaisemman säännöksen perusteella on suhtauduttu väljemmin. Kun etuoikeutetun tulon määrä korotettiin 150 eu-

roon, vähentyivät ne tilanteet, joissa kunnan aikaisemmin omiin käytäntöihin perustuva etuoikeutettu tulo oli suurempi kuin kokeilulaissa alun perin säädettiin. Valiokunta korostaa, että lain 11 §:n 2 momentissa oleva pysyvä säännös vähäisten ansiotulojen huomiotta jättämisestä on ensisijainen eikä kokeilulain säännös ansiotulojen vähintään 20 prosentin suoja-osuudesta kavenna kuntien harkintavaltaa tulojen huomiotta jättämisestä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnitti kokeilulakia viimeksi jatkettaessa erityistä huomiota viimesijaisen sosiaaliturvan ja työssäkäynnin yhteensovittamisen ongelmiin (StVM 35/2004 vp). Pällekkäisten etuuksien yhteensovittaminen aiheuttaa suurta vaihtelua kotitalouden tuloihin asiakkaan vastaanottaessa lyhytaikaista työtä. Työtulot pienentävät sinänsä toimeentulotuen tarvetta, mutta samaan aikaan työtulojen aiheuttama työmarkkinatuen ja asumistuen pienentyminen lisäävät sitä. Kun tulojen ja etuuksien yhteensovitus tapahtuu viiveellä, joudutaan jälkikäteiseen takaisinperintään, usein tilanteessa, jossa ansiotulot ovat jo päättyneet.

Kokeilu on tuonut aikaisempaa selvemmin esille työtulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen ongelmat. Yhteensovituksesta aiheutuu paitsi runsaasti hallinnollista lisätyötä myös suurta epävarmuutta asiakkaalle. Valiokunnan näkemyksen mukaan etuuksien yhteensovittamista on tarpeen kehittää tavalla, joka kannustaa ottamaan vastaan työtä. Ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhteensovitus olisi tarkoituksenmukaisempaa toimeentulotuen sijasta toteuttaa ensisijaisissa etuuksissa, työttömyysturvassa ja asumistuessa, jolloin myös takaisinperinnän tarve vähenisi ja toimeentulotukiriippuvuus laskisi.

Valiokunta pitää tärkeänä, että kokeilulain vaikutusten seuranta sen nyt hyväksyttävän pidennyksen aikana edelleen jatketaan.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina.

Helsingissä 6 päivänä lokakuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Valto Koski /sd	Juha Rehula /kesk
vpj.	Eero Akaan-Penttilä /kok	Arto Seppälä /sd
jäs.	Anneli Kiljunen /sd	Tapani Tölli /kesk
	Marjaana Koskinen /sd	Raija Vahasalo /kok
	Pehr Löf /r	Erkki Virtanen /vas
	Riikka Moilanen-Savolainen /kesk	Tuula Väättäinen /sd
	Aila Paloniemi /kesk	vjäs. Ulla Anttila /vihr
	Leena Rauhala /kd	Terhi Peltokorpi /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.